

Situace před revolucí

V 16. - 18. století západní Evropa prošla mnoha změnami. Mezi ně patřila například reformace, různé ekonomické změny, propojení ekonomiky Evropy se zámorím, nové poznatky vědy. Osvícenství se stalo ideovou přípravou revoluce. Navzdory všem těmto změnám se politická situace nezměnila a byla zachována absolutistická vláda krále. Evropa by se měla učit od tehdejší Anglie, ve které již byl zaveden parlament.

Největší evropskou mocností té doby byla Francie. I tam však vládl absolutistický král. Francouzská společnost byla rozdělena na tři stavy. První stav tvořilo duchovenstvo, které, ačkoliv ne příliš početné (představovalo necelé 1% celé francouzské společnosti) vlastnilo téměř 1/10 půdy. Druhý stav tvořila šlechta (necelá 2% obyvatel) zastávala nejvyšší funkce u dvora a v armádě. První a druhý stav byl privilegovaný (neplatili daně), daně třetího stavu, který tvořili všichni ostatní, byly o to tvrdší.



V polovině 18. století ve Francii vládl **Ludvík XVI.** Za jeho vlády se zhoršuje ekonomie státu, zvyšuje se státní zadluženost. Ekonomii státu zhoršovaly především feudální přežitky (například nákladný způsob života u dvora, cechovní monopoly a vnitřní cla). Dosavadní opory panovníka (armáda, úřednický aparát, církev) se hroutí, protože i v nich nastává špatná situace. I privilegovaní obyvatelé se cítí ohroženi, protože dosavadní systém je neuchrání. V souvislosti s těmito fakty přichází návrh na zlepšení hospodářské situace: zdanit první a druhý stav. V této chvíli absolutistický vládce narazil, protože toto opatření mohou uzákonit jen generální stavy. Ty se ale nesešly již od roku 1614. A tak se v únoru 1789 konaly volby do generálních stavů, které tvořily zástupci všech tří stavů francouzské společnosti. V květnu 1789 se generální stavy sešly ve Versailles, kde měly jednat o finančních otázkách. Třetí stav se snažil rozhodovat o politických otázkách, a tak vznikl spor o způsob hlasování. Většina zástupců prvního a druhého stavu zastávala způsob hlasování podle stavů. Naopak třetí stav byl pro hlasování podle hlav, protože tím by získal většinu hlasů. 17. června 1789 se 3. stav prohlásil za Národní shromáždění, za reprezentanta národa (tvořil 96 - 97% všeho obyvatelstva). O pár



dni později se ke třetímu stavu přidal i první a druhý stav. Druhého července 1789 se z Národního shromáždění stalo Ústavodárné národní shromáždění (konstituanta) s cílem přijmout ústavu a ukončit absolutismus. Král předstíral, že s tím souhlasí, ale tajně chystal protiúder. Do okolí Versailles, kde král sídlil, ale také do okolí Paříže se stahovalo vojsko. Vrcholem pro Pařížany bylo, když byla děla z Bastily (věznice politických vězňů, byla považována za symbol absolutismu) namířena do dělnických čtvrtí. A tak 14. července roku 1789 Pařížané zaútočili na Bastilu a po čtyřech hodinách ji dobyli. Ale paradoxně tam bylo uvězněno jen asi šest vězňů.

Velká Francouzská revoluce

Král odvolal vojska a přijal trikoloru za symbol revoluce. Vzniklé komuny (obecní rady) převzaly moc za královské úředníky. Na venkově vypukla selská válka proti feudálům. Poddaní odmítali plnit své povinnosti a odvádět daně. Vznikly Národní gardy, což byli ozbrojení dobrovolníci připraveni prosadit ústavu. Jejich vůdcem se stal markýz La Fayette. Čtvrtého srpna Národní shromáždění zrušilo feudalismus (zrušena daňová privilegia prvního a druhého stavu, zajištěna rovnost před zákonem, zrušena robota, práva vrchnosti vůči poddaným, také některé daňové závazky a odúmrť). 26. srpna byla přijata deklarace lidských a občanských práv (vycházela z názorů Montesquieua, Rousseaua, i z americké ústavy). Zaručovala svobody, rovnost před zákonem, nedotknutelnost soukromého vlastnictví. Král byl nucen podepsat deklaraci a musel též přesídlit do Paříže. Rozhodnutím Národního shromáždění byla odstraněna vnitřní cla, zkonfiskován církevní majetek, církev byla podřízena státu, duchovní museli přísahat na ústavu (tzv. „přísežní kněží“), a ti, co odmítli přísahat na ústavu, byli nuceni emigrovat (= „nepřísežní kněží“). V červnu 1791 se Ludvík XVI. pokusil o útěk. Byl však poznán v jednom hostinci, ve kterém se zastavil - měla to být poslední zastávka před opuštěním Francie. Dne 3. září roku 1791 byla přijata ústava. Francie se tím stala konstituční monarchií, politická moc byla rozdělena na výkonnou moc, kterou představoval král, zákonodárnou moc, kterou představovalo Národní shromáždění a na soudní moc, kterou tvořili volení soudci. V září roku 1791 Ludvík XVI. přísahal věrnost ústavě a tím se rozešla konstituanta. Na politické scéně se objevilo několik politických klubů (Jakobíni, Kordiliéři a Girondisté). Vůdcem Jakobínů byl Robespierre. Vůdci Kordiliérů, neboli společnosti lidských práv, byli Marat a Danton. Mezi Girondisty se řadila liberální buržoazie, obchodníci, finančníci a průmyslníci. Tyto politické kluby spolu soupeřily o moc v Národním shromáždění.

Zatím v emigraci (Porýní, Rakouské Nizozemí) byla za podpory Rakouska a Pruska přijata Pilnická deklarace. Cílem emigrace je obnovit ve Francii monarchii. Hlavními propagátory války ve Francii byli Girondisté, kteří chtěli touto cestou definitivně zlikvidovat plány emigrace a zároveň posunout hranici Francie s Německem na Rýn. Válku podporoval i král, ale z opačného důvodu. N

Na jaře roku 1792 Francie vyhlásila Rakousku válku. K Rakousku se přidala Anglie a Španělsko (první protifrancouzská koalice). V srpnu 1792 v Paříži vypukla revoluce rovnosti. Byl hledán viník všeho špatného, ten byl nalezen v králi, který byl záhy sesazen a zajat. Tím ve Francii skončila monarchie a moc převzala komuna (revoluční výbor). Postup koalice byl v září 1792 zastaven

u Valmy. Francouzi obsadili levý břeh Rýna, Rakouské Nizozemí (později Belgie). Všude kam přicházejí, zavádějí revoluční změny. Byl vydán Dekret o zrušení monarchie, čímž byl zrušen feudalismus a zaváděna svoboda.

22. září 1792 byla vyhlášena republika, proto rok 1792 nazývali rokem I (první rok revoluce). Byl zaveden revoluční kalendář; všeobecně hlasovací právo a zvolen nový zákonodárný sbor, konvent. Král byl odsouzen k trestu smrti, byla totiž objevena „železná skříňka“, ve které měl král korespondenci s cizinou, a protože představoval naději pro kontrarevoluci, musel být popraven. (21. ledna 1793).

V letech 1793 - 1794 vládli Jakobíni. Období jejich vlády se nazývá Jakobínská diktatura. Jakobíni vytvářejí silnou ústřední vládu, centralizují moc, zavádějí výbory a komise, nejdůležitější byl například výbor pro veřejné blaho (Robespierre; zásobování, válečná výroba, obrana země, zahraniční politika) nebo výbor veřejné bezpečnosti (bojoval s nepřáteli revoluce). Jakobíni se snažili udržet rovnováhu sil; zavedli reformy (zásah do vlastnických vztahů) - na venkově rozprodali emigrantské a občinové půdy drobným rolníkům, byla zrušena feudální práva a povinnosti bez náhrady. Ve městech byla zavedena všeobecná maxima cen zboží denní potřeby (potravin), ale byla zavedena i všeobecná maxima mezd. Jakobíni podali také návrh na novou ústavu, která obsahovala občanské svobody, všeobecné volební právo a právo na práci. Nebyla však realizována, měla se totiž stát skutečností až po revoluci.

Girodnisté podněcovali vzpoury proti Jakobínům, proti Jakobínům stáli též Royalisté. Válka dále pokračovala neúspěšně, do země pronikala cizí vojska, kde se spojovala s domácí kontrarevolucí. V říjnu 1793 byla popravena královna Marie Antoineta (dcera Marie Terezie). Jakobíni řešili problémy jen vystupňováním revolučního teroru - „rudý teror“. Snažili se posílit svoji vládu a odstranit opozici, teror postihoval i III. stav. Pod gilotinou skončil i Danton („revoluce požírá vlastní děti“). Robespierre se snažil zavést „novou republikánskou morálku“, což souviselo se zaváděním kultu nejvyšší bytosti (kultu rozumu). Tím si zneprátelel i věřící. V konventu nastaly spory o moc, odpor proti Jakobínům stále vzrůstá.

27. 7. 1794 byli Jakobíni svrženi, Robespierre spolu se svými přívrženci zatčen (asi 20) a příští den bez soudu popraven. s terorem byl spjat i Marat (umělec, byl zavražděn venkovskou dívkou Charlottou Cordeiovou jehlicí do vlasů).

Poté se k moci dostala buržoazie, která zbohatla za revoluce. Byly rušeny revoluční orgány a zaveden teror proti Jakobínům („bílý teror“). Byly zrušeny: klub Jakobínů, řízené hospodářství, maxima. Nastává pohodlnější život (salóny, společenský život, výstřední móda, uvolnění mravů).

Roku 1795 se konala velká povstání lidu. Lidé vtrhli do konventu a žádali chléb a ústavu z roku 1793. Povstání byla potlačena vojskem; následovaly popravy nebo deportace na galeje, proti vládě se bouřili royalisté a lid. Téhož roku byla přijata ústava, kde bylo zrušeno všeobecně hlasovací právo a zaveden census (volební právo asi 25 000 mužů - z 25 000 000 Francouzů). Zákonodárnou moc tvořila rada pětiset a rada starších. Direktorium ale nemělo oporu v lidu, jejich moc se udržovala pouze pomocí armády a policie. Taktéž roku 1795 dochází k potlačení povstání royalistů (poručíkem dělostřelectva Napoleonem). Direktorium vyhlásilo, že kdo bude obhajovat monarchii nebo ústavu z roku 1793, bude zastřelen. Roku 1797 bylo odhaleno spiknutí rovných (řemeslníci, střední buržoazie). Vůdcem tohoto spiknutí byl Gracchus Babeuf, který tvrdil že revoluce přinesla výhody jen bohatým a měla by pokračovat, aby byla odstraněna nerovnost. Požadoval společné vlastnictví výrobních prostředků (rovnostářství). „boj sytých a hladových“ „boj patricijů a plebejů“. Spiknutí však bylo prozrazeno a Babeuf popraven.

Vláda se snažila přenést problémy z vnitřních problémů na zahraniční, vojska vítězila, což vládě dodávalo prestiž; Francie anektovala budoucí Belgii, ovládla břeh Rýna a r. 1796 začala válčit proti Itálii. Vznikly tzv. sesterské republiky (území závislé na Francii, Francie jim přinášela svobodu, republikánskou ústavu, byly zde rušeny feudální povinnosti, zaváděny demokratické svobody - svoboda tisku, shromažďování,...) v severní Itálii byli přijímáni jako osvoboditelé od nadvlády Habsburků, vznikla zde Ligurská republika (s hlavním městem Janovem); pod Alpami vytvořili Cisalpinskou republiku (s hlavním městem Milánem); vznikly i jiné „satelitní“ republiky pod nadhledem Francie (Římská republika = papežský stát; Parthenská republika s hlavním městem Neapol; Helvétská republika ve Švýcarsku, Batávská republika v Belgii - zde vládl Napoleonův bratr Gerome).

Roku 1797 byla podepsána mírová smlouva mezi Itálií a Francií v Campo Formiu; Rakousko bylo nuceno uznat svoje ztráty ve prospěch Francie; Rak. ztratili Lombardii, Belgii a Porýní. Dobytá území byla drancována Francouzskými vojsky, byla loupěna umělecká díla. Francouzský boj se změnil z defenzivního na ofenzivní (velitelem Italského tažení byl Napoleon).

Posledním protivníkem Francie zůstala Anglie. Napoleon byl proto vylodit se v Anglii; pak také jí ublížit ovládnutím Indie (Indie = „perla mezi anglickými koloniemi“). Napoleon tedy podnikl tažení do Egypta a Sýrie; zde nejprve zvítězil v bitvě „pod pyramidami“, pak se ale začaly projevovat problémy (obtížné spojení s Francií, podnebí, nemoci). Společně s vojáky Napoleon přivezl do Egypta vědeckou expedici, která zde začíná studovat starověkou kulturu, došlo k objevení ROSETTSKÉ DESKY, která se pro mladého Jeana Françoise Champolliona stala klíčem k rozluštění hieroglyfů. Francouzi jako vojáci byli však poraženi v bitvě u Akkry a Francouzské loďstvo prohrálo též bitvu u Aleukínu (admirál Nelson). Roku 1799 byla rozpoutána nová válka, která učinila silnou vládu naléhavou; skupina v čele s Abbé Sieyèsem (+ Fouché - ministr vnitra; Talleyrand) vyzdvihla zásluhy Napoleona, který byl ideální pro zorganizování silné výkonné moci.

9. listopadu 1799 Napoleon učinil převrat; spojil se se svými občanskými spojenci a získal úplnou moc. Vládl 15 let - nejprve jako první konzul, pak jako konzul na doživotí, nakonec jako císař. Napoleonův převrat znamená konec Velké Francouzské revoluce .

Francie za vlády Napoleona

Roku 1802 se Napoleon stává konzulem na doživotí, byla přijata nová ústava - Francie je formálně republikou. Cílem Napoleona bylo ukončit války, využil vystoupení Rusů z protifrancouzské koalice. Roku 1800 Napoleon porazil Rakušany u Marenga a dalším tažením ohrožoval Vídeň. To



VOŠ a SPŠ VARNSDORF
Mariánská 1100, 40747 Varnsdorf
198P2006 – Pilotní projekt SIPVZ

vedlo k podepsání míru s Rakouskem, Rakousko uznalo Italské sesterské republiky a uznalo i předchozí anexe. Roku 1802 byl uzavřen mír s Anglií; ta uznala Francouzskou republiku, ale rozpory trvaly.

Napoleon se snažil upevnit také vnitřní poměry. Toto upevnění bylo spjato s potlačením zbytku opozice. Roku 1801 byl podepsán konkordát s papežem (náboženský smír), došlo k obnovení vlivu katolické církve, byla však podřízena státu. Roku 1804 byl vydán Code civil (občanský zákoník); potvrzoval zrušení feudálních závazků, stanovoval nedotknutelnost soukromého vlastnictví, zrušení šlechtických titulů a majetkové změny, zaváděl řád čestné legie; vyjadřoval zájmy buržoazie, stanovil pravidla kapitalistické společnosti, posiloval autoritu otce jako hlavy rodiny. Napoleon dále zavedl přísný policejní režim (tajná policie) a cenzuru. Podporoval rozvoj hospodářství, zavedl moderní školskou soustavu (vychovávací odborníky a loajální občany). Zavedl daňový systém; podporoval umění a vědu.

Od roku 1803 vedl Napoleon dobovačké války: prokázal své vynikající vůdcovské schopnosti, vyřadil Anglii z světového velmocenského soupeření, získal hegemonii Francie nad celou Evropou, roku 1805 zvítězil v bitvě tří císařů u Slavkova (Alexandr I. (rus.), František II. (rak.) a Napoleon (franc.)). Téhož roku byl však poražen na moři u mysu Trafalgar (vyhrál anglický admirál Nelson). Touto bitvou získala Anglie nadvládu nad mořem. Napoleon se snažil vyčerpat Anglické hospodářství.

1806 byl vytvořen Rýnský spolek, čímž Svatá říše římská národa německého. 1812 začala válka Napoleona s Ruskem. V červenci 1812 velká armáda (600 000 Francouzů) začala tažení do Ruska. Napoleon se snažil dobýt Rusko a proniknout do Indie, čímž by pokořil Anglii. Ruská armáda vedená maršálem Kutuzovem vtáhla Napoleona dovnitř Ruska bez rozhodujícího vítězství a ten po oboustranně krvavé bitvě u Borodina vstoupil do Moskvy. Tam čekal na uzavření míru (od cara), tak se však nestalo a car nechal Napoleonovi Moskvu zapálit nad hlavou. Kutuzov čekal vedle Moskvy a když se Napoleon rozhodl ustoupit, ruská armáda ho nutila jít po stejných cestách po kterých přišel (ty byly už vydrancované). Navíc tam panovala „ruská zima“, neměli dostatek jídla. V říjnu 1812 Kutuzov učinil na Napoleona poslední útok (na řece Berizině), z velké armády zbylo jen asi 30 000 vojáků (5 %).

Roku 1813 byl Napoleon poražen v bitvě u Lipska (Rakouskem, Pruskem a Ruskem). Ještě před bitvou rakouský ministr hrabě von Metternich chtěl udržet Rusko co nejdále, a bál se pruského nacionalismu, a tak Napoleonovi nabídl Rakouské Nizozemí a všechno od levého břehu Rýna. To však Napoleon odmítl s tím, že chce buď všechno, nebo nic. V dubnu 1814 Napoleon odstoupil, byl zajat a odvezen na ostrov Elbu, byl mu ponechán titul císaře a důchod 2 miliony franků ročně. Vítězné mocnosti za pomoci Talleyranda (předního představitele Napoleonova režimu) restaurovali Bourbony - obnovili bourbonskou dynastii (Ludvík XVIII. - bratr Ludvíka XVI.). Ten podepsal v květnu 1814 mírovou smlouvu s Evropou (1. pařížský mír) - Francie byla vrácena do předrevolučních hranic.

Ludvík XVIII. potvrdil nové revoluční rozdělení majetku i Napoleonův zákoník. Do Francie se vraceli emigranti, kteří chtěli restituci a návrat starého režimu a postavení. Roku 1815 Napoleon s 200 000 vojskem vstoupil do Francie, cestou do Paříže se jeho armáda značně rozrostla; Ludvík uprchl do Belgie; Napoleon prohlásil že byl znovu povolán „jednomyslným přáním národa“. Spojenci se sešli ve Vídni a označili Napoleona za nepřitele; ten zatím ve Francii zavedl liberálnější režim s většími osobními svobodami („stodenní císařství“). V červnu 1815 byl však poražen spojeneckými pruskými silami pod vedením gen. Blücherem a britskými silami pod velením Wellingtona u Waterloo. Napoleon odstoupil a byl odvezen na ostrov sv. Heleny (v jižním Atlantiku), kde roku 1821 zemřel.

V roce 1815 byl uzavřen nový mír s Francií, ta byla nyní zatížena reparacemi, hranice se vrátily do roku 1790 a navíc musela na svém vydržovat cizí armádu. (Druhá restaurace Bourbonů).

Vídeňský kongres

Nejvýznamnější mocnosti, které se sešly ve Vídni, měly jednat o uspořádání moci po svržení Napoleona. Důležitou roli zde hrál ruský car Alexandr I., rakouský císař František I. a kníže Metternich, pruský král Fridrich Vilém III. a francouzský ministr zahraniční Talleyrand, který uplatňoval tzv. „princip legitimacy“ (panovník z rodu Bourbonů je zákonným představitelem).

Výsledkem Vídeňského kongresu byl Pařížský mír (přerušen 100denním císařstvím). Cíle: 1) ukončit války, obnovit politické poměry k roku 1792 (anulovat územní změny, ke kterým došlo v důsledku válek); 2) restaurovat poměry ve Francii (návrat dynastií a obnova absolutismu); 3) vznik svaté aliance jakožto spolku, který má zabránit revolučním myšlenkovým hnutím. V případě vypuknutí revoluce proti ní okamžitě zasáhnout (i vojenskou silou), k alianci se přidali téměř všichni provinilci (ne Anglie).

Územní změny: hranice Francie se vrátily k roku 1792, byly vytvořeny personální unie (spojení Švédka a Norska; Holandska a Belgie). Byl znovu ustaven církevní stát; Švýcarsko získalo tři nové kantony a neutralitu; Německo zůstalo rozdrobeno; Rakousko získalo Lombardii, Benátsko, Tyrolsko a Terst; Británie si udržela své území (Kapsko, Ceylon, Malta). Vídeňský kongres znamenal vyrovnání sil mezi pěti velmocemi (Rakousko, Rusko, Francie, Prusko, Velká Británie). Znovuobnovené Polsko připadlo Rusku (kongresovka), nastává zde rusifikace.

V roce 1815 (po bitvě u Waterloo) dochází k uzavření druhého pařížského míru. Změnily se hranice Francie (hranice z roku 1790); Francie musela platit válečné reparace a vydržovat na svém území 500 000 cizích vojáků a vrátit Itálii umělecká díla. Vznikl Německý spolek (37 německých států, 4 svobodná města - Hamburg, Brémy, Lübeck, Frankfurt nad Mohanem - zde zasedal spolkový sněm (ten byl ale bezmocný a neschopný)). Členy Německého spolku se stalo i Prusko a Rakousko.

Kvietismus = „Evropa je unavena válkami a revolucí, je nutný klid a pořádek, přičemž tento stav zajistí policie, církev a cenzura.“ (Metternich). {1815 - 1848 doba Metternichova absolutismu; snaha o status quo = neměnnost}